

KRZYSZTOFORY

Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

32

Muzeum Historyczne Miasta Krakowa

Kraków 2014

Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa / *Krzysztofory. Scientific Bulletin of the Historical Museum of the City of Kraków*

Kolegium Wydawnicze Muzeum Historycznego Miasta Krakowa / Editorial Board of the Historical Museum of the City of Kraków:

Michał Niezabitowski (przewodniczący / President), Marcin Baran, Anna Biedrzycka, Elżbieta Firlet, Ewa Gaczoł, dr Grażyna Lichończak-Nurek, Waław Passowicz, Jacek Salwiński, Joanna Strzyżewska, Maria Zientara

Recenzenci / Reviewers:

MHK: Monika Bednarek, Eugeniusz Duda, Elżbieta Firlet, Ewa Gaczoł, Andrzej Malik, Małgorzata Niechaj, Michał Niezabitowski, Janusz Tadeusz Nowak, dr Grażyna Lichończak-Nurek, Waław Passowicz, Aleksandra Radwan, Jacek Salwiński, Joanna Strzyżewska, Maria Zientara

oraz / and

prof. dr hab. Zdzisław Noga (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), Małgorzata Międzobrodzka (Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka), Małgorzata Oleszkiewicz (Muzeum Etnograficzne w Krakowie)

Redaktor / Editor:

Anna Biedrzycka

Współpraca redakcyjna / Co-editor:

Agata Dróżdż

Projekt graficzny / Graphic Design:

Monika Wojtaszek-Dziadusz

Tłumaczenie streszczeń na język angielski / Translation summaries into English:

Maria M. Piechaczek-Borkowska

Ilustracje / Illustrations:

Archiwum Kościoła Mariackiego w Krakowie, Archiwum Narodowe w Krakowie (ANK), Biblioteka Naukowa PAN i PAU w Krakowie (BN PAN i PAU), Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie (KM PSP), Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków (MWKZ), Muzeum Historyczne Miasta Krakowa (MHK), Wikimedia Commons (zgodnie z regulaminem korzystania ze zbiorów), Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Krakowie, Wydawnictwo Żywnowski w Wieliczce;

archiwa Marka Ćwikły, Marii Czernoch, Andrzeja Gaczoła, Dominika Lulewicz, Tovy Aran

oraz / and:

Jakub Chojnacki, Maciej Czapkiewicz, Sławomir Dryja, Marcin Gulis, Piotr Guzik, Hadrian Jakóbczak, Małgorzata Multarzyńska-Janikowska, Andrzej Janikowski, Paweł Kajfasz, Tomasz Kalarus, Józef Korzeniowski, Rafał Korzeniowski, Zbigniew Kos, Paweł Kubisztal, Magdalena Kwiecińska, Elżbieta Lang, Dominik Lulewicz, Danuta Mazur, Janusz Tadeusz Nowak, Irena Palca, Waław Pyzik, Krzysztof Słowikowski, Paweł Terczyński, Emil Zaitz, Grażyna Zaitz, Michał Zaitz

Skład, przygotowanie do druku / Typesetting:

Firma Poligraficzno-Komputerowa Polycomp Jacek Łucki

ISSN 0137-3129

© Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków, 2014

Wydawca / Publisher: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa

Rynek Główny 35

31-011 Kraków

www.mhk.pl

Centrum Obsługi Zwiedzających MHK / Visitor Centre MHK

Rynek Główny 1

31-011 Kraków

tel. / phone 0048 12 426 50 60

info@mhk.pl

Nakład: 500 egz. / An edition of 500 copies

Druk / Print: Drukarnia Leyko sp. z o.o.

Wizerunki aktorów legionistów w zbiorach teatralnych Muzeum Historycznego Miasta Krakowa na tle wydarzeń pierwszego wojennego sezonu 1914–1915 w Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie

Kiedy 28 czerwca 1914 roku został zamordowany w Sarajewie następca tronu austro-węgierskiego arcyksiążę Franciszek Ferdynand, a Europa stanęła w obliczu I wojny światowej, życie teatralne w Krakowie toczyło się swoim ustalonym rytmem. W ciągu kilku kolejnych miesięcy sytuacja miała się jednak odmienić. Przywołanie pokrótce ważnych faktów z działalności sceny krakowskiej z pierwszych wojennych miesięcy roku 1914, które były wynikiem nadzwyczajnego stanu podwyższenia gotowości wojennej w twierdzy Kraków, będą tłem wprowadzającym do prezentacji zachowanych w kolekcji teatraliów Muzeum Historycznego Miasta Krakowa wizerunków aktorów legionistów.

W czasie, o którym mowa, dyrekcja krakowskiego teatru miejskiego spoczywała po raz drugi¹ w rękach Tadeusza Pawlikowskiego (1861–1915). W teatrze trwały przygotowania do letniego *stagione* zespołu operowego ze Lwowa, dla którego Ludwik Heller (1865–1926) wynegocjował warunki dzierżawy krakowskiej sceny w lipcu i sierpniu 1914 roku. Dyrektor Pawlikowski liczył, że dochód z wynajmu teatru pokryje letnie gáže jego aktorów. Jednak gdy 26 lipca 1914 roku ogłoszono częściową mobilizację, zaś pięć dni

później, 31 lipca, ogólną mobilizację do armii austro-węgierskiej wśród mieszkańców Krakowa, sytuacja w teatrze mocno się skomplikowała. Na wiadomość o zarządzeniu mobilizacji zawieszono letnie występy opery i operetki lwowskiej, a dyrektor Ludwik Heller rozwiązał umowę z członkami zespołu lwowskiego i bez uiszczenia teatrowi czynszu w wysokości 6 tysięcy koron opuścił Kraków, zostawiając Pawlikowskiego w trudnej sytuacji finansowej.

Powszechna mobilizacja oraz formujące się oddziały Legionów Polskich mocno nadwątlily zespół aktorski teatru krakowskiego. Patriotycznie nastawieni artyści Teatru im. Juliusza Słowackiego zaczęli zasilać szeregi Legionów. Wśród legionistów znaleźli się: Antoni Józef Siemaszko², Włodzimierz Bogdan Kosiński³, Karol Adwentowicz⁴, Leonard Bończa-Stępiński⁵, Jan Kochanowicz⁶, Ludwik Ruszkowski⁷, Zygmunt Nowakowski⁸.

Aura patriotycznego entuzjazmu, która zapanowała w mieście, przeniosła się także na teatralne podwórko. Kapitałnym jej przykładem są wspomnienia aktora legionisty Zygmunta Nowakowskiego o innym aktorze, Bolesławie Puchalskim (1854–1928), który ze względu na swój wiek

¹ Tadeusz Pawlikowski po raz pierwszy był dyrektorem sceny Teatru Miejskiego w latach 1893–1899. Po raz kolejny został dyrektorem tej sceny w 1913 r., kadencję przerwała jego śmierć w 1915 r.

² Antoni Józef Siemaszko (1861–1924), aktor, reżyser, żołnierz Legionów Polskich. Biogram aktora legionisty w tekście.

³ Włodzimierz Bogdan Kosiński (1871–1951), aktor, dyrektor teatru, żołnierz Legionów Polskich. Biogram aktora legionisty w tekście.

⁴ Karol Adwentowicz (1871–1958), aktor, reżyser, dyrektor teatru. W chwili mobilizacji pracował w zespole Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie. W sierpniu 1914 r. wstąpił do Legionów Polskich, służył w 1 pułku ułanów. Ranny jesienią 1914 r. po upadku z konia, został przewieziony do krakowskiego szpitala, później leczył się w Wiedniu. W 1915 r. został zwolniony z wojska i powrócił do pracy w teatrze.

⁵ Leonard Bończa-Stępiński (1876–1921), aktor, reżyser. We wrześniu 1914 r. wstąpił do Legionów Polskich, służył w I Brygadzie do marca 1915 r.; trudy żołnierskich marszów i walk zmogły go po kilku miesiącach, nie odznaczał się bowiem dobrym zdrowiem. Na

sezon 1915–1916 powrócił do Krakowa i w Teatrze im. Juliusza Słowackiego pozostał do 1919 r.

⁶ Jan Kochanowicz (1879–1969), aktor, reżyser. W sezonie 1913–1914 należał do zespołu Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie. Od 1914 r. walczył w Legionach Polskich. Na scenę krakowską wrócił w sezonie 1915–1916.

⁷ Ludwik Ruszkowski (właśc. Hauser; 1886–1960), aktor. Debiutował w Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie w 1912 r., a następnie przez całe swoje zawodowe życie był aktorem tegoż teatru. W czasie I wojny światowej żołnierz Legionów Polskich, służył od 1914 r. do 1917 r.

⁸ Zygmunt Nowakowski (właśc. Tempka; 1891–1963), aktor, reżyser, dyrektor teatru. W 1914 r. wstąpił do Legionów Polskich, był na froncie, pod koniec wojny trafił do Departamentu Wojskowego Naczelnego Komitetu Narodowego w Piotrkowie. W kwietniu 1918 r. wrócił na scenę do Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie. W latach 1926–1929 był dyrektorem tegoż teatru. Autor *Galązki rozmarynu*, sztuki, która swoją treścią nawiązywała do tematyki Legionów Polskich.

i stan zdrowia, nie mogąc wstąpić do Legionów, w oryginalny sposób przyczyniał się do „patriotycznego czynu”, przekazując arsenał teatralny w ręce legionistów: „(...) w pierwszych dniach sierpnia 1914 r. aktor pewien, Bolesław Puchalski, począł dyskretnie wyносить z teatralnej zbrojowni szable, stare powstańcze pałasze, i partiami dźwigał je na Błonia, do Oleandrów, by w broń zaopatrzyć ubogą kawalerię Beliny. Wszystkie najładniejsze szable, damascenki, wywędrowały z teatru, i one, które zwykły być używane w fikcyjnych potyczkach, w scenicznych, udanych pojedynkach, zagrały rolę prawdziwą, bohaterską”⁹.

Niestety, wojenna atmosfera, która destabilizowała życie miasta latem 1914 roku, nie ominęła także jego teatru. Niemożność skompletowania zespołu aktorskiego, problemy finansowe teatru, a w końcu zakwaterowanie 8 sierpnia 1914 roku w budynku teatru austriackiego batalionu strzelców z Mährisch-Weiskirchen (obecnie Hranice na Morawach) stworzyły sytuację paraliżującą funkcjonowanie sceny. Początkowo w obliczu tych zdarzeń Tadeusz Pawlikowski zwrócił się do władz miasta z prośbą o zwolnienie go z funkcji dyrektora teatru na czas wojny. Z troski o całe powierzone mu teatralne mienie i budynek teatru, który zamieniony został na koszary wojskowe, pisał do Prezydium Miasta Krakowa: „[Żołnierze] zajmując wszystkie korytarze, garderoby, scenę i część magazynów i kancelarii, zanieczyszczają wszystkie zajęte przez siebie ubikacje w sposób trudny do opisania. (...) Żołnierze ponadto palą cygara, papierosy i fajki, zalewają korytarze i garderoby wodą, palą przez całą noc światło elektryczne”¹⁰. Ostatecznie jednak zgłosił gotowość swoją i teatru do pojęcia pracy, prosząc jedynie o zarządzenie opuszczenia budynku teatru przez wojsko i doprowadzenia go do stanu używalności. W odpowiedzi 12 sierpnia 1914 komenda twierdzy powiadomiła Prezydium Miasta, że gmach teatralny zostanie opróżniony w ciągu kilku dni. Rzeczywiście, żołnierze rychło opuścili teatr, miasto pokryło koszty sprzątnięcia budynku, zaś dalsze losy funkcjonowania sceny pozostawiono w rękach dyrektora i artystów.

Po interwencji dyrektora Pawlikowskiego sytuacja w teatrze szybko uległa normalizacji. Już 14 sierpnia w „Ilustrowanym Kurierze Codziennym” ukazała się notatka: „Teatr miejski, w którym do niedawna wojsko stało kwaterą, rozpoczyna przedstawienia? Tak jest. A raczej sami artyści (...) połączyli się do wspólnej pracy – i ze współdziałaniem dyrektora Pawlikowskiego – rozpoczną w najbliższych dniach na własny rachunek przedstawienia”¹¹. 20 sierpnia 1914 roku odbył się wieczór inauguracyjny sezon 1914–1915. Już pierwszy teatralny wieczór wojennego sezonu nosił znamiona patriotycznych nastrojów. W programie wieczoru znaleźli się *Konfederaci barscy* Adama Mickiewicza oraz I akt *Nocy listopadowej* Stanisława Wyspiańskiego, odegrano hymn państwowy, w antrakcie aktor Zygmunt Nowakowski, członek „Strzelca”, wygłosił wiersz Mieczysława Smolarskiego *Odehódzającym na drogę*, „poświęcony pierwszym drużynom polskim, wyruszającym do boju”¹², zaś dochód z niego zasilił Polski Skarb Wojskowy.

Krótko trwał ten pierwszy wojenny sezon. 13 września 1914 roku odbył się ostatni spektakl, po którym zawieszono działalność sceny. Zaraz potem gmach teatru ponownie zamieniono na koszary, tym razem na kilka tygodni. Dopiero 3 grudnia 1914 roku została wznowiona działalność sceny miejskiej przy placu Świętego Ducha (wystawiono *Ciemną plamę* Gustava Kadelburga). Do końca sezonu 1914–1915 repertuar teatralny tworzyły zarówno spektakle o charakterze rozrywkowym, jak i sztuki patriotyczne, podejmujące temat wyzwolenia narodowego. Jednocześnie dyrekcja teatru, nie pozostając obojętna na wydarzenia polityczne i wojenne w kraju, udostępniała scenę na koncerty i spektakle, z których dochód przeznaczano na rzecz spraw wojennych. I tak, 14 grudnia 1914 roku odbył się koncert, z którego dochód przekazano „na gwiazdkę dla rannych żołnierzy”¹³, 15 kwietnia 1915 roku – spektakl operetkowy *Lalka* Edmonda Audrana wystawiono na „rzecz ciężko rannych polskich żołnierzy”¹⁴, 15 lipca koncert na dochód „schroniska dla superarbitrowanych legionistów”¹⁵ zaś 26 lipca wystawiono *Carmen* Georges’a Bizeta, przeznaczając pieniądze na rzecz sekcji Samarytanina Polskiego, pełniącego opiekę nad żołnierzami Legionów¹⁶ pod patronatem żony prezydenta Krakowa Juliusza Leo.

Przywołane tu najważniejsze wydarzenia, a także atmosfera, jaka towarzyszyła pierwszemu wojennemu sezonowi 1914–1915, świadczą o ścisłym związku życia teatralnego ze stanem podwyższonej gotowości wojennej w mieście-twierdzy Kraków¹⁷.

Przywołane tu najważniejsze wydarzenia, a także atmosfera, jaka towarzyszyła pierwszemu wojennemu sezonowi 1914–1915, świadczą o ścisłym związku życia teatralnego ze stanem podwyższonej gotowości wojennej w mieście-twierdzy Kraków¹⁷.

Wizerunki aktorów krakowskich w mundurach w kolekcji teatraliów Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

Cennymi dokumentami pozostałymi po tym szczególnym czasie historii kraju, Krakowa i krakowskiego teatru są nieliczne zachowane wizerunki aktorów, którzy wstąpili do polskich formacji wojskowych. Spośród siedmiu wymienionych aktorów Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie, którzy zaciągnęli się do Legionów Polskich w 1914 roku, w zbiorach teatralnych Muzeum Historycznego Miasta Krakowa zachowały się dwa obiekty, które są wizerunkami Włodzimierza Kosińskiego i Antoniego Józefa Siemaszki. Obaj aktorzy utrwaleni zostali w mundurach legionistów.

⁹ Nowakowski Z.: *Mój Kraków*. New York [b.r.w.], s. 23.

¹⁰ Archiwum Narodowe w Krakowie, Teatr Miejski, sygn. TM 5, nlb.

¹¹ „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1914, nr 191, s. 6.

¹² „Czas” 1914, nr 366, s. 1.

¹³ Afisz z 14 grudnia 1914 r., Archiwum i Biblioteka Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie (dalej cyt. ABTS), nr inw. Opr-46/123.

¹⁴ Afisz z 15 kwietnia 1915 r., ABTS, nr inw. Opr-46/127.

¹⁵ Afisz z 15 lipca 1915 r., ABTS, nr inw. Opr-46/198.

¹⁶ Afisz z 26 lipca 1915 r., ABTS, nr inw. Opr-31/260.

¹⁷ Na temat funkcjonowania teatru krakowskiego w okresie I wojny światowej zob. m.in. Poskuta-Włodek D.: *Trzy dekady z dziejów sceny. Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie w latach 1914–1945*. Kraków 2001; Michalik J.: *Dzieje teatru w Krakowie w latach 1893–1915*. Cz. 1. *Teatr Miejski*. Dzieje Teatru w Krakowie, t. 5. Kraków–Wrocław 1985; Cygan W.K.: *Oficerowie Legionów Polskich 1914–1917. Słownik biograficzny*. T. 1. Warszawa 2005; T. 2–4. Warszawa 2006; Milewska W., Zientara M.: *Sztuka Legionów Polskich i jej twórcy 1914–1918*. Kraków 1999.

Włodzimierz Bogdan Kosiński (10 lub 13 czerwca 1871, Drzewica, powiat Opoczno – 7 marca 1951, Kraków) w mundurze oficera 2 pułku ułanów Legionów Polskich

Autor fotografii nieznanymi

ok. 1915

Wymiary: 14,8 na 10 cm

Nr inw. MHK-Fs 3151/VI

Włodzimierz Bogdan Kosiński, aktor, dyrektor teatru. Ukończył szkołę dramatyczną Anastazego Trapszy (1832–1898), debiutował w teatrze poznańskim w 1891 roku, do 1900 roku terminował w różnych zespołach teatralnych, wędrując po kraju, w latach 1900–1905 występował w teatrze w Łodzi, od 1905 do 1914 roku w Krakowie. Jako aktor Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie 26 sierpnia 1914 roku wstąpił do tworzonego w mieście 2 szwadronu kawalerii Legionów Polskich. W szwadronie tym awansował od stopnia ułana do chorążego kawalerii. Od listopada 1915 roku do kwietnia 1916 roku dowodził plutonem, a w listopadzie 1916 roku otrzymał stopień podporucznika piechoty. Po kryzysie przysięgowym 19 września 1917 roku ze względu na zły stan zdrowia zwolniony z Legionów.

Spędził w Legionach Polskich całą wojenną zawieruchę. Potem, jak większość byłych legionistów, uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej, awansował do stopnia kapitana piechoty. W październiku 1921 roku zwolniony do rezerwy. Odznaczony Krzyżem Niepodległości.

W sezonie 1921–1922 wrócił na scenę, podejmując pracę w Teatrze Bagatela w Krakowie.

Pod koniec lat dwudziestych opuścił scenę i pracował w Grodnie jako bibliotekarz. Okres II wojny światowej spędził w niemieckim obozie jenieckim, uczestnicząc tam w pracach teatru amatorskiego (w Kalwarii na Litwie).

Na scenę wrócił w 1946 roku i do końca życia występował w Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie.

Antoni Józef Siemaszko (17 lutego 1861, Krzewin koło Poniewieża – 24 października 1924, Warszawa) w mundurze szeregowca Legionów Polskich

Karta pocztowa wydana przez firmę Władysław Karpiński i Ski, Kijów, po 1915

Wymiary: 15 na 10 cm

Nr inw. MHK-Fs 2238/VI

Na pocztówce reprodukcja portretu aktora Antoniego Siemaszki, namalowanego przez Leopolda Gottlieba¹⁸. Oryginał znajduje się w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie¹⁹.

Antoni Józef Siemaszko, aktor, reżyser. Uczył się zawodu w szkole dramatycznej Emila Dreynga (1819–1895) w Warszawie, debiutował w 1879 roku, a następnie występował w teatrach Warszawy, Krakowa, Lwowa, Łodzi. W latach 1909–1914 był po raz czwarty aktorem teatru krakowskiego. Po wybuchu wojny w sierpniu 1914 roku w stopniu szeregowego zaciągnął się do oddziału Józefa Piłsudskiego, a potem I Brygady, dosłużył się stopnia kapitana.

¹⁸ Leopold Gottlieb (1879–1934), malarz, rysownik. Podczas I wojny światowej walczył w Legionach Polskich. Zajął się wówczas rysunkową dokumentacją codziennego życia współtowarzyszy broni: notował obozowe epizody, szkicował portrety dowódców i żołnierzy. Był jednym z czołowych ilustratorów epopei legionowej. Swoje rysunki i litografie zaprezentował na *Wystawie Legionów Polskich*, urządzonej w Lublinie w 1917 r.

¹⁹ Dane katalogowe oryginału: Leopold Gottlieb, *Portret Adama (sic!) Siemaszki*, kredka, akwarela, papier, 47 na 35,5 cm, sygn. p. d. *Leop. Gottlieb*; u dołu pośrodku napis: *art-dramat. Siemaszko*, nr inw. MNK III-r. a. 8166. Dar Naczelnego Komitetu Narodowego, 1920. Na karcie błędnie zapisano imię portretowanego aktora. Rysunek niedatowany. Waława Milewska przypuszcza, że mógł powstać w 1915 r.

Wobec złego stanu zdrowia przeszedł do służby werbunkowej, prowadził działalność propagandową i oświatową na rzecz Legionów, był animatorem życia kulturalnego wśród ochotników. Siemaszko służył w Legionach Polskich z dwo-

ma synami: Wojciechem²⁰ i Józefem. Został odznaczony Krzyżem Walecznych. W sezonie 1918–1919 był aktorem Teatru Polskiego w Łodzi, a w latach 1919–1923 Teatru Polskiego w Warszawie.

Images of Actors Legionaries in the Theatre Collection of the Historical Museum of the City of Kraków against a Backdrop of the Events of the First Wartime Season at Juliusz Słowacki Theatre in Kraków

52

The paper briefly presents a few significant facts from the history of Kraków theatre in the first wartime months of the year 1914 that resulted from the state of emergency and full battle readiness in the Kraków Fortress (*Festung Krakau*). This historical background serves as an introduction that leads to the presentation of the images of actors legionaries which have been preserved in the collection of theatre memorabilia of the Historical Museum of the City of Kraków.

The director of the Kraków theatre in that period was Tadeusz Pawlikowski. The spectre of war looming over the city had a negative impact on the theatre's financial condition, which was connected with the unfinished lease of the theatre to the Lvov Opera. Moreover, general mobilization and the formation of the units of the Polish Legions greatly weakened the theatre's team, as the patriotically-oriented actors of Juliusz Słowacki Theatre started to join the ranks of the newly-formed Legions. The impossibility of completing the acting troupe, the financial problems of the theatre's director, and, finally, the quartering of a rifle battalion from Mährisch Weisskirchen (Hranice in Moravia) on the theatre premises on 8 August 1914 together created a situation that paralysed the normal functioning of the institution.

However, thanks to the efforts of director Pawlikowski and the activities of other members of the theatre team, the season of 1914–1915 was inaugurated on 20 August 1914. Already the first night of that wartime season bore the hallmarks of patriotic sentiments. The programme of the opening night included *Les Confédérés de Bar* [The Confederates of Bar] by Adam Mickiewicz and an excerpt from Stanisław Wyspiański's *November Night*. Poland's national anthem was then sung, and actor Zygmunt Nowakowski, a member of the Strzelec [lit. 'rifleman'] organization, recited a poem titled *Odchodzącym na drogę* [Farewell to those set-

ting off]. The proceeds from that event went to the Polish war fund. The first wartime theatre season in Kraków was, indeed, a short one, as it was suspended already by September 1914. Soon afterwards, the theatre building was once again turned into barracks, this time for several weeks. It was not until 3 December 1914 that the municipal theatre at Świętego Ducha Square was reopened for the public. Patriotic plays that explored the theme of national liberation were staged there until the end of the 1914–1915 season. The theatre's management was far from being indifferent to the country's political problems and its involvement in the war, and opened the theatre to many performances from which the profits would go to the war fund.

The irregular and patriotically-oriented activity of the Kraków theatre in the 1914–1915 season went parallel to another form of engagement in the war, namely the above-mentioned active military service of its actors. A number of Kraków theatre actors (Antoni Siemaszko, Włodzimierz Kosiński, Karol Adwentowicz, Leonard Bończa-Stępiński, Jan Kochanowicz, Ludwik Ruszkowski, Zygmunt Nowakowski) joined the ranks of the Polish Legions.

The few surviving images of the actors who joined Polish military formations in that period are valuable documents portraying this special moment in the history of the country, the history of Kraków and of Kraków theatre. The theatre collection of the Historical Museum of the City of Kraków holds the images of two out of the seven above-mentioned actors of Juliusz Słowacki Theatre who enlisted in the Polish Legions in 1914. The likenesses of the two men – Włodzimierz Kosiński and Antoni Siemaszko – show them in army uniforms. The paper is complemented by a presentation of the lives and war journey of the two actors.

²⁰ Wojciech Siemaszko (1897–1920), legionista, ppor. 2 pułku, poległ w walce pod Korosteniem 12 października 1920 r.